

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Військово-юридичний інститут
Кафедра загальновійськових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник кафедри
загальновійськових дисциплін
полковник Станіслав КОРОЛЬОВ
« _____ » _____ 20____ р.

ЛЕКЦІЯ № 1
з навчальної дисципліни
«ЗАГАЛЬНА ТАКТИКА»

Модуль 1. Тактична підготовка солдата та командира відділення

Змістовий модуль 1.1. Збройні Сили України

Заняття 1.1.1. Збройні Сили України

Харків

Тема: Збройні Сили України.

Навчальний потік: 4 курс інституту

Час: 90 хв.

Місце: лекційна аудиторія

Навчальні та виховні цілі:

Вивчити:

- призначення і значення тактичної підготовки в підготовці військового фахівця;
- загальну структуру Збройних Сил України та концепцію їх розвитку;
- систему комплектування Збройних Сил України.

Виховувати:

- широкий оперативно-тактичний кругозір;
- зацікавленість щодо вивчення навчальної дисципліни.

Навчальні питання і розподілення часу: (слайд 2)

№ з/п	Зміст занять, навчальні питання	Час, хв.
I	Введення	5
II	Основна частина	80
	1. Предмет і завдання тактичної підготовки	25
	2. Збройні Сили України, концепція їх розвитку	55
III	Заклучна частина	5

Навчально-матеріальне забезпечення:

- мультимедійний проектор Inphocus;
- слайди за темою лекції, підготовані за комп'ютерною програмою Microsoft PowerPoint;

Навчальна література :

1. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина III. Взвод, відділення, танк. – Київ: Командування Сухопутних військ Збройних Сил України, 2016. — 260 с.

2. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина II. Батальйон, рота. – Київ: Командування Сухопутних військ Збройних Сил України, 2016. — 260 с.

3. Закон України від 06.12.1991 № 876-VII "Про Збройні Сили України".

4. Державна програма розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року. – 26 с. Указ Президента України №73/2017 від 29 грудня 2016 року. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/732017-21498>.

5. Біла книга 2018. Збройні Сили України. Київ, МО України, 2019. – 104 с.

6. Офіційний веб сайт Міністерства оборони України. Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua>.

7. Загальна тактика (солдат, механізоване відділення) : навч. посіб. / С. М. Мельник, К. А. Радченко, Г. А. Зміївський, В. В. Пугач. – Харків : Право, 2019. – 224 с.

ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ ТА МЕТОДИКА ЇЇ ВИКЛАДЕННЯ

Дана лекція є лекцією інформаційного типу. Вона повинна починатися з короткого вступу, у якому до аудиторії доводиться тема лекції, її значення у системі підготовки військового фахівця, цільова настанова і план лекції. Також необхідно дати стисло характеристику навчальної літератури, яка рекомендується.

В основній частині лекції, при розгляданні кожного питання, доцільно формулювати проблему, яка розглядається, встановлювати її зв'язок із майбутньою діяльністю військового фахівця. Викладення навчального матеріалу повинне супроводжуватися демонстрацією слайдів.

Розкриття питань лекції, як і її загального змісту, здійснюється шляхом раціонального поєднання методів індукції і дедукції, прийомів викладання від часткового до загального. Лекція повинна формувати у тих, хто навчається, здатності до абстрактного мислення.

Лекція повинна закінчитися формулюванням стислих висновків з матеріалу, який розглядався, викладенням рекомендацій для самостійної роботи, якщо вони не були дані раніше у ході лекції та відповідями викладача на питання курсантів.

ВСТУП

Ми починаємо вивчати нову навчальну дисципліну, яка має назву «Загальна тактика». Для військового фахівця – командира, тактика завжди вважалася основою військової підготовки, тому на її вивчення виділяється багато часу. Найбільша частина цього часу це групові вправи, практичні і тактичні заняття, в тому числі – в полі.

Навчальний час, що виділяється на вивчення дисципліни «Загальна тактика», розподіляється таким чином (слайд 3):

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ З ДИСЦИПЛІНИ ЗА СЕМЕСТРАМИ ТА ВИДАМИ ЗАНЯТЬ

Семестр	Всього, годин	З них		У т.ч. за видами навчальних занять					Звітність
		Навчальних занять	Самостійної роботи	Лекцій	Семинарських занять	Практичних занять	Групових вправ	Тактичних занять	
Усього за 7 семестр	120	60	60	14	14	6		26	Залік (2)
Усього за 8 семестр	90	40	50	8			14	18	Іспит (6)
Усього за навчальну дисципліну	210	100	110	22	14	6	14	44	Заліки (2) Іспит (6)

В ході навчання передбачається письмовий залік у кінці VII семестру; іспит – у VIII семестрі.

Метою даної лекції є вивчення предмету і завдань загальної тактики і тактичної підготовки як засади польового вишколу військ, завдань і загальної організаційної структури Збройних Сил України, ознайомлення з концепцією їх розвитку.

Для якісного вивчення навчальної дисципліни і успішного виконання навчальних завдань кожен курсант повинен вести конспект, ретельно готуватися до занять, на усіх заняттях мати необхідне матеріальне забезпечення для виконання графічних робіт і бути готовим до контролю за темою заняття.

1. Предмет і завдання тактичної підготовки (слайд 4)

Складно досить точно уявити собі суть і значення терміну “тактика” у військовій сфері без визначення її загального поняття (слайд 5).

Енциклопедичне тлумачення поняття “тактика” дозволяє визначити останню як: 1) сукупність засобів і прийомів для досягнення наміченої мети; 2) короточасна поведінка, лінія дій, розрахована на відносно короточасний період, виходячи з поточної ситуації.

У військовій справі тактика розглядається як одна із складових частин воєнного мистецтва.

Воєнне мистецтво включає в себе (слайд 6):

- стратегію;
- оперативне мистецтво;
- тактику.

Стратегія (слайд 7) – найвища галузь воєнного мистецтва, що охоплює теорію і практику підготовки країни і збройних сил до війни, планування та ведення війни та стратегічних операцій.

Оперативне мистецтво включає теорію і практику підготовки та ведення операцій (бойових дій) об’єднаннями збройних сил.

Керуючись принципами стратегії оперативне мистецтво досліджує:

- характер сучасних операцій, закономірності, принципи і способи їх підготовки та ведення;
- організацію, можливості та основи застосування оперативних об’єднань;
- питання оперативного забезпечення;
- основи управління військами в операціях та їх всебічного забезпечення.

Тактика (грець. *taktika* – мистецтво шиккування військ, від *tasso* – шикую, вишиковую) – складова частина воєнного мистецтва, що охоплює теорію і практику підготовки і ведення бою з’єднаннями, частинами (кораблями) і підрозділами різних видів збройних сил, родів військ (сил) і спеціальних військ на суші, в повітрі і на морі.

У воєнному мистецтві тактика займає підпорядковане положення по відношенню до оперативного мистецтва і стратегії. Оперативне мистецтво визначає завдання і напрям розвитку тактики з урахуванням тактичних можливостей з’єднань, частин, підрозділів, характеру і особливостей їх дій. Під впливом змін способів ведення військових дій, викликаних прийняттям на озброєння військ (сил) сучасних засобів ураження, взаємозв’язок і взаємозалежність між стратегією, оперативним мистецтвом і тактикою стають багатограннішими і динамічнішими. Як і стратегія і оперативне мистецтво, вона має свою наукову теорію і своє мистецтво – додаток цієї теорії до життя.

Тактика є найдинамічнішою галуззю воєнного мистецтва. Її зміст визначається станом засобів збройної боротьби, що застосовуються в загальновійськовому бою, котрі стали виключно складними і різноманітними. Сучасна тактика умовно розділяється на (рис. 1, слайд 8):

- тактику загальну;
- тактику видів збройних сил;

- тактику родів військ;
- тактику спеціальних військ.

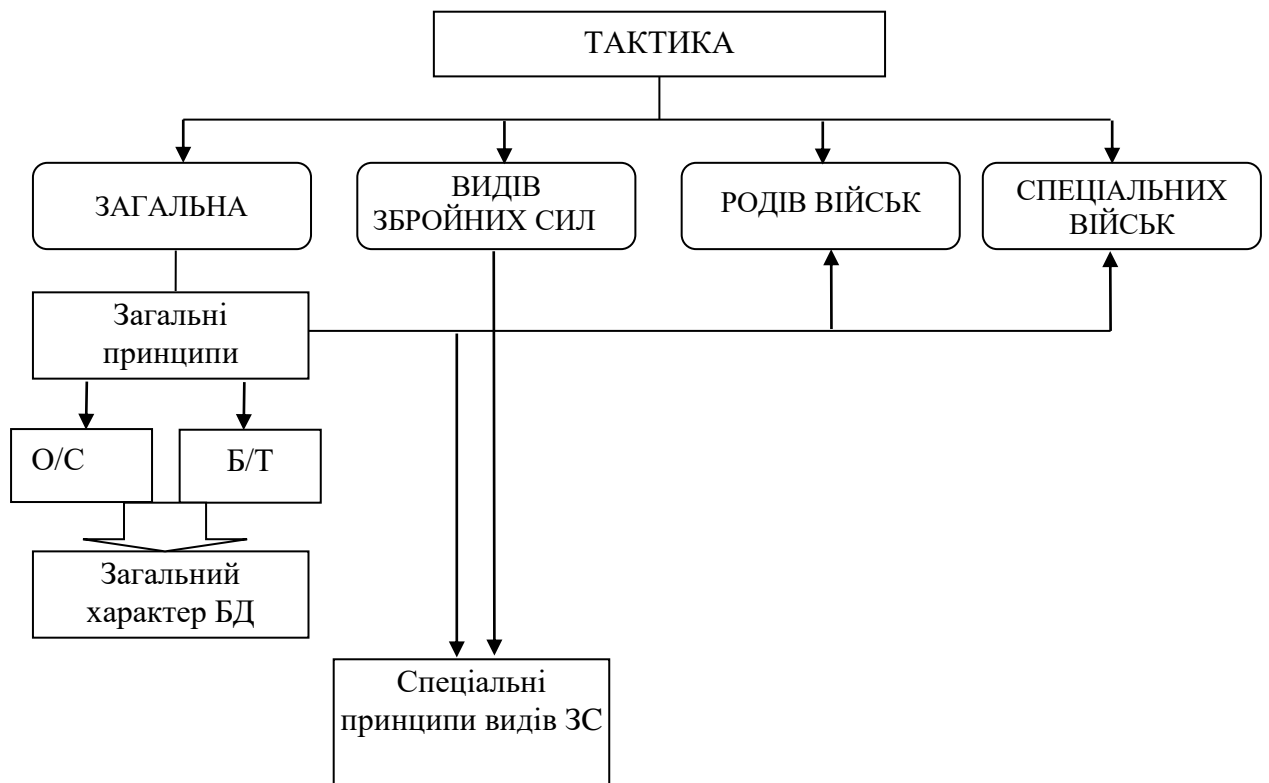

Рис. 1. Розподіл тактики

Завданням **тактики видів збройних сил, родів військ і спеціальних військ** (слайд 9) є виявлення закономірностей і принципів бойового застосування кожної із структур, розробка рекомендацій по підготовці і бойовому застосуванню підрозділів, частин і з'єднань кожного з видів збройних сил, родів військ і спеціальних військ.

Що стосується **загальної тактики** (слайд 10), то вона розробляє основи загальновійськового бою, що ведеться підрозділами, частинами і з'єднаннями сухопутних військ у взаємодії з підрозділами, частинами і з'єднаннями інших видів збройних сил, родів військ і спеціальних військ, інших військових формувань та правоохоронних органів (далі – ІВФ та ПрО).

Тактика загальна, як і тактика видів збройних сил, родів військ і спеціальних військ, як наукова система, **має два аспекти**: теоретичний і практичний. *Завданням теоретичного курсу тактики є* (слайд 11) визначення характеру сучасного бою, ролі і місця в ньому підрозділів, частин і з'єднань того або іншого виду збройних сил, роду військ, спеціальних військ, їх бойових можливостей, способів бойового застосування (бойових завдань, побудови бойового порядку), способів підготовки і ведення бою, взаємодії, управління, усебічного забезпечення в різних умовах обстановки, проти різних противників і в різних видах воєн (великомасштабної, регіональної, локальної або в збройному конфлікті (внутрішньому або міжнародному).

Завдання практичного (прикладного) курсу тактики полягає (слайд 12) в тому, щоб, ґрунтуючись на теоретичних основах тактики, виробити практичні

рекомендації для командирів і штабів по підготовці і веденню бою, а саме: по прийняттю рішення на бій, постановці бойових завдань, організації взаємодії, вогневого ураження противника, системи управління і всебічного забезпечення. Вироблені теоретичні положення і рекомендації відбиваються в бойових статутах, настановах, інструкціях, підручниках.

Одним з найважливіших показників боєздатності і бойової готовності підрозділів є рівень їх бойової підготовки, особливо польової виучки і її основи – *тактичної підготовки*.

Тактична підготовка (слайд 13) – це навчання особового складу, підрозділів, частин і з'єднань, а також їх органів управління підготовці і веденню бою.

Вона якнайповніше забезпечує комплексне навчання воїнів і підрозділів на полі бою в умовах, максимально наближених до бойової дійсності.

Основна мета тактичної підготовки – виробити у кожного воїна і у підрозділів в цілому практичні навички, уміння і якості, необхідні для успішного ведення сучасного бою.

Основною умовою досягнення успіху в тактичній виучці є дотримання принципу – *учити війська тому, що необхідно на війні*.

Тактична підготовка повинна проводитися відповідно до вимог наказів Міністра оборони України і начальника Генерального штабу – першого заступника Міністра оборони України, організаційно-методичних вказівок командувача Сухопутними військами, бойових статутів, настанов, курсів стрільб, програм і нормативів по бойовій підготовці та забезпечувати постійну готовність підрозділів до ведення стрімких наступальних дій і зустрічного бою, умілого маневрування на полі бою, швидкого і організованого здійснення маршів, майстерного ведення оборонного бою, що дозволяє не лише відбити, але і зірвати наступ противника.

Розвиток озброєння і бойової техніки, зміни в організації військ, характері і способах бойових дій вимагають постійного вдосконалення тактичної підготовки, обумовлюють зміну і ускладнення завдань, що вирішуються в ході її проведення. У сучасних умовах **до завдань тактичної підготовки належать** (слайд 14):

- вивчення теоретичних основ загальновійськового бою, його принципів і організації, озброєння, бойових можливостей, прийомів і способів дій своїх військ і військ ймовірного противника;

- вироблення і вдосконалення навичок та умінь командирів в організації, забезпеченні бойових дій і безперервному управлінні підрозділами в бою, навчання особового складу умілому застосуванню індивідуальної і групової зброї і бойової техніки в складних умовах бойової обстановки, на різноманітній місцевості, вдень і вночі;

- формування в особового складу високих морально-бойових, психологічних і фізичних якостей і поєднання їх з професійними навичками і уміннями;

- злагодження підрозділів з метою ведення узгоджених і рішучих дій в різних видах бою.

Тактична підготовка є важною складовою частиною *командирської підготовки*. У ході тактичної підготовки командир підрозділу повинен

оволодіти навичками та вміннями з організації та ведення бою на місцевості, стійкого управління підрозділами, організації тісної взаємодії, всебічного забезпечення бойових дій.

Командир повинен вміло і швидко оцінювати інформацію, яка надходить до нього, глибоко її аналізувати, своєчасно приймати обґрунтоване рішення, чітко ставити бойові задачі, організовувати і постійно підтримувати взаємодію, передбачати хід подій і завчасно впроваджувати заходи, які спрямовані на забезпечення сміливих і рішучих дій підлеглого підрозділу.

Виконувати ці складні завдання може тільки командир, який має добру теоретичну підготовку, практичні навички дій безпосередньо на полі бою, володіє самостійністю, ініціативою, творчим мисленням, високою емоційно-вольовою стійкістю.

Все це зобов'язує командира підрозділу наполегливо підвищувати свої тактичні і військово-технічні знання, вивчати природу і характер сучасного загальновійськового бою, озброєння і військову техніку, способи їх застосування в бою з найвищою ефективністю, добре знати бойові можливості своїх військ і військ імовірного противника, його сильні і слабкі сторони.

Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника нашого факультету всі ви повинні отримати за дисципліною «Загальна тактика» відповідні предметні компетенції, *які необхідні для виконання обов'язків командира механізованого взводу*. Тому вимоги до тактичної підготовки командира в повній мірі стосуються також і вас. Маю надію, що кожен студент (курсант) прийме до уваги важливість серйозного відношення до вивчення навчальної дисципліни «Загальна тактика».

2. Збройні Сили України, концепція їх розвитку (слайд 15)

Збройні Сили України (слайд 16) – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України.

Верховним головнокомандувачем Збройних сил України (слайд 17) є Президент України. Він, згідно зі статтею 106 Конституції України призначає на посади і звільняє з посад вище командування Збройних сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави.

Безпосереднє військове керівництво Збройними силами України в мирний та воєнний час здійснює Головнокомандувач Збройних сил України. Головнокомандувача Збройних сил України призначає і звільняє в установленому порядку Президент України. *Адміністративне та військово-політичне керівництво Збройними силами України* здійснює Міністр оборони України.

Як видно на слайді (рис 2, слайд 18), до складу Збройних Сил України організаційно входять три **види збройних сил**:

- Сухопутні війська;
- Повітряні Сили;
- Військово-Морські Сили;
- і два окремих **рода військ (сил)**:
 - Десантно-штурмові війська;
 - Сили спеціальних операцій.

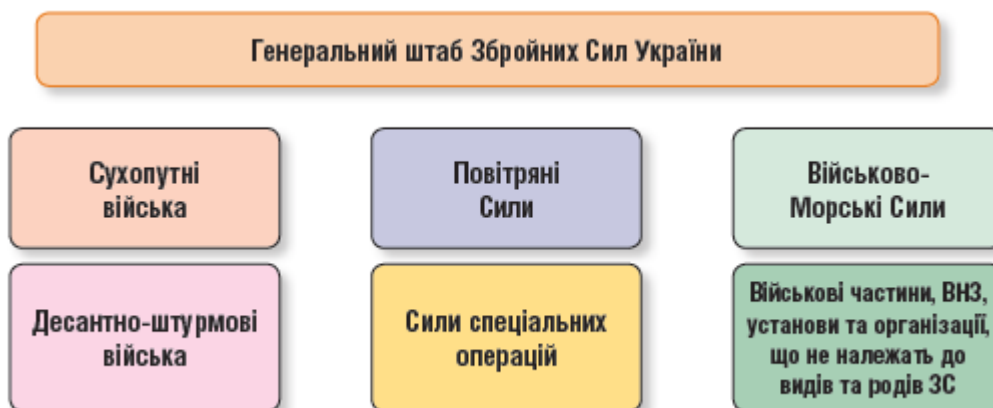

Рис. 2. Загальна організаційна структура Збройних Сил України

Сухопутні війська

Сухопутні війська України *були сформовані* у складі Збройних сил України на підставі Указу Президента України відповідно до Закону України «Про Збройні Сили України» у 1996 році.

Половина бойового складу Збройних Сил України – це Сухопутні війська. Сьогодні, базуючись саме на Сухопутних військах, в державі створюється сучасна модель Збройних Сил України – оптимальних за чисельністю, мобільних, добре озброєних, всебічно забезпечених і навчених військ, спроможних виконувати покладені на них завдання у будь-яких умовах.

Сухопутні війська є головним носієм бойової могутності Збройних Сил незалежної Української держави. За своїм призначенням та обсягом покладених на них завдань вони відіграють вирішальну роль у виконанні Збройними Силами України своїх функціональних завдань як у мирний, так і у воєнний час, що успішно демонструють військові частини та підрозділи Сухопутних військ під час участі у проведенні Операції об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей.

На теперішній час *Сухопутні війська Збройних Сил України організаційно складаються* з (рис. 3, слайд 19):

- Командування Сухопутних військ Збройних Сил України;
- оперативних командувань «Південь», «Північ», «Захід», «Схід»;
- корпусу резерву;
- частин безпосереднього підпорядкування Командуванню Сухопутних військ Збройних Сил України.

До складу Сухопутних військ Збройних Сил України також входять військово-навчальні заклади.

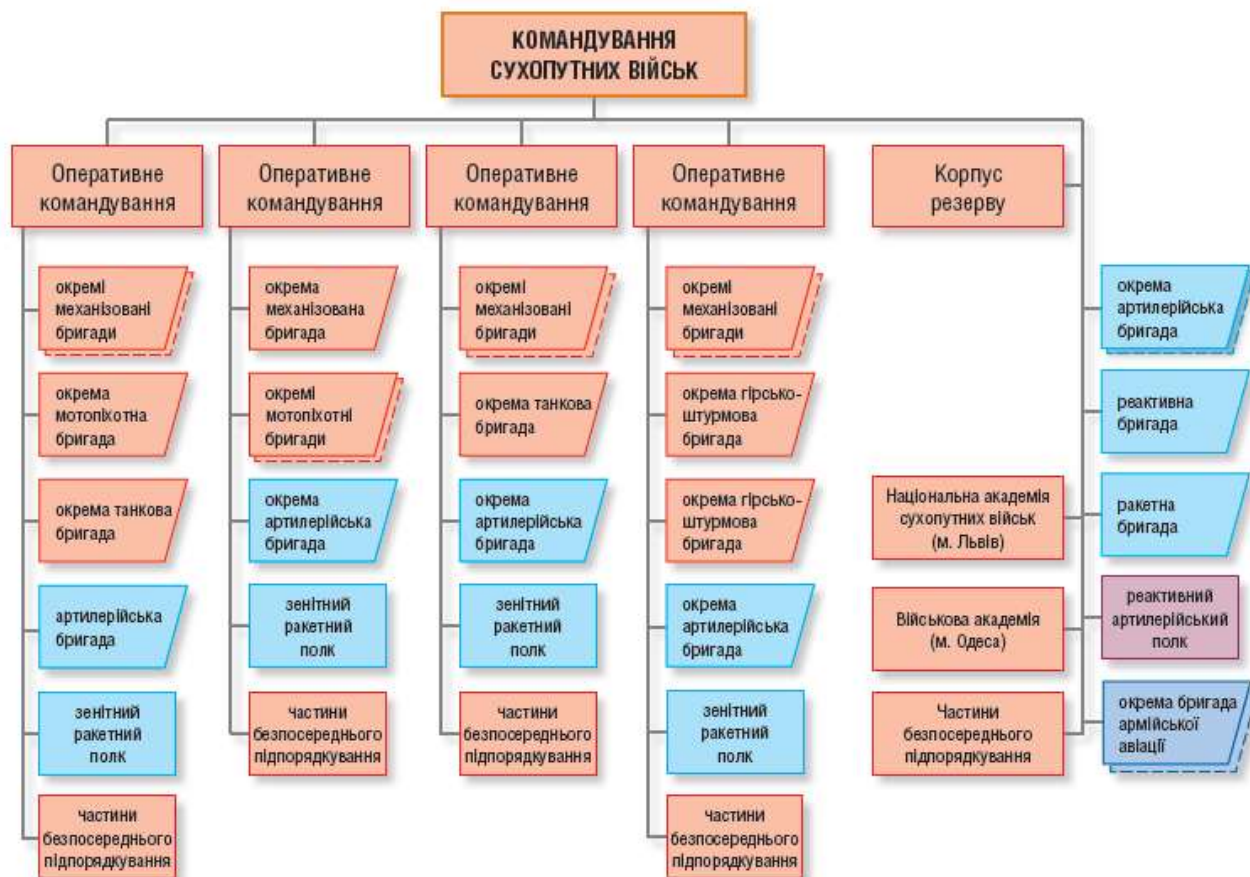

Рис. 3. Організаційна структура та склад Сухопутних військ Збройних Сил України

До складу Сухопутних військ Збройних Сил України входять наступні **роди військ** (слайд 20):

- механізовані і танкові війська;
- ракетні війська і артилерія;
- війська протиповітряної оборони Сухопутних військ;
- армійська авіація;
- спеціальні війська;
- військові частини тилу та озброєння.

Механізовані, танкові війська, (слайд 21, 22) що складають основу Сухопутних військ Збройних Сил України призначені для утримання зайнятих районів, рубежів і позицій, відбиттю ударів противника, прориву оборони противника, розгрому його військ, захопленню важливих районів, рубежів і об'єктів, для дій у складі морських та повітряних десантів.

Ракетні війська та артилерія (слайд 23, 24) – головний засіб вогневого ураження противника в Сухопутних військах. Ракетні війська та артилерія призначені для ураження засобів масового ураження противника, елементів системи високоточної зброї, артилерії, танків, бойових машин піхоти, протитанкових та інших вогневих засобів, живої сили, вертольотів на посадкових майданчиках, засобів протиповітряної оборони, пунктів управління, радіоелектронних засобів, руйнування фортифікаційних споруд противника, дистанційного мінування місцевості, світлового забезпечення, постановки аерозольних (димових) завіс і виконання інших завдань. В бойових

операціях вони виконують переважну більшість завдань вогневого ураження противника.

Війська протиповітряної оборони Сухопутних військ (слайд 25, 26) – організаційно входять до складу загальновійськових з'єднань і частин та виконують завдання в єдиній системі протиповітряної оборони держави. Вони призначені для прикриття своїх військ та важливих об'єктів у всіх видах бойових дій (операціях), під час перегрупування (переміщення) та розташування військ на місці.

Армійська авіація (слайд 27, 28) – грізна складова Сухопутних військ Збройних Сил України в сучасному бою, призначена для виконання завдань у різноманітних умовах загальновійськового бою. Частини і підрозділи армійської авіації ведуть розвідку, знищують бойову техніку та живу силу противника при обороні наших військ, здійснюють вогневу підтримку під час наступу чи контратаки, висаджують тактичний десант, доставляють у вказані райони бойову техніку та особовий склад, евакуюють поранений особовий склад та виконують інші важливі завдання.

Спеціальні війська (слайд 29) призначені для забезпечення бойової діяльності Сухопутних військ Збройних Сил України, які мають у своєму складі розвідувальні, інженерні, топографічні частини та підрозділи, військові частини зв'язку, радіохімічного та бактеріологічного захисту та радіоелектронної боротьби.

Військові частини тилу та озброєння (слайд 30) Сухопутних військ Збройних Сил України вирішують завдання експлуатації військової техніки та озброєння, забезпечення військових частин основними видами матеріально-технічних засобів, забезпечення статутних умов життя та побуту військовослужбовців.

Більш детально матеріал щодо призначення, структури, завдань родів військ Сухопутних військ ми розглянемо на лекції №4.

Повітряні Сили

Повітряні сили Збройних сил України (слайд 31) – один з головних носіїв бойового потенціалу Збройних сил України. Цей високоманеврений вид Збройних сил призначений для охорони та оборони повітряного простору держави, особливо важливих та стратегічних державних об'єктів, ураження з повітря об'єктів противника, авіаційної підтримки своїх військ (сил), висадки повітряних десантів, повітряного перевезення військ і матеріальних засобів та ведення повітряної розвідки.

Структурно Повітряні Сили складаються із командування, повітряних командувань, Харківського Національного університету Повітряних Сил, військових частин та установ безпосереднього підпорядкування (рис. 4, слайд 32).

До складу Повітряних Сил належать (слайд 33, 34, 35) роди авіації: бомбардувальна, винищувальна, штурмова, розвідувальна, транспортна авіація та роди військ: зенітні ракетні та радіотехнічні війська.

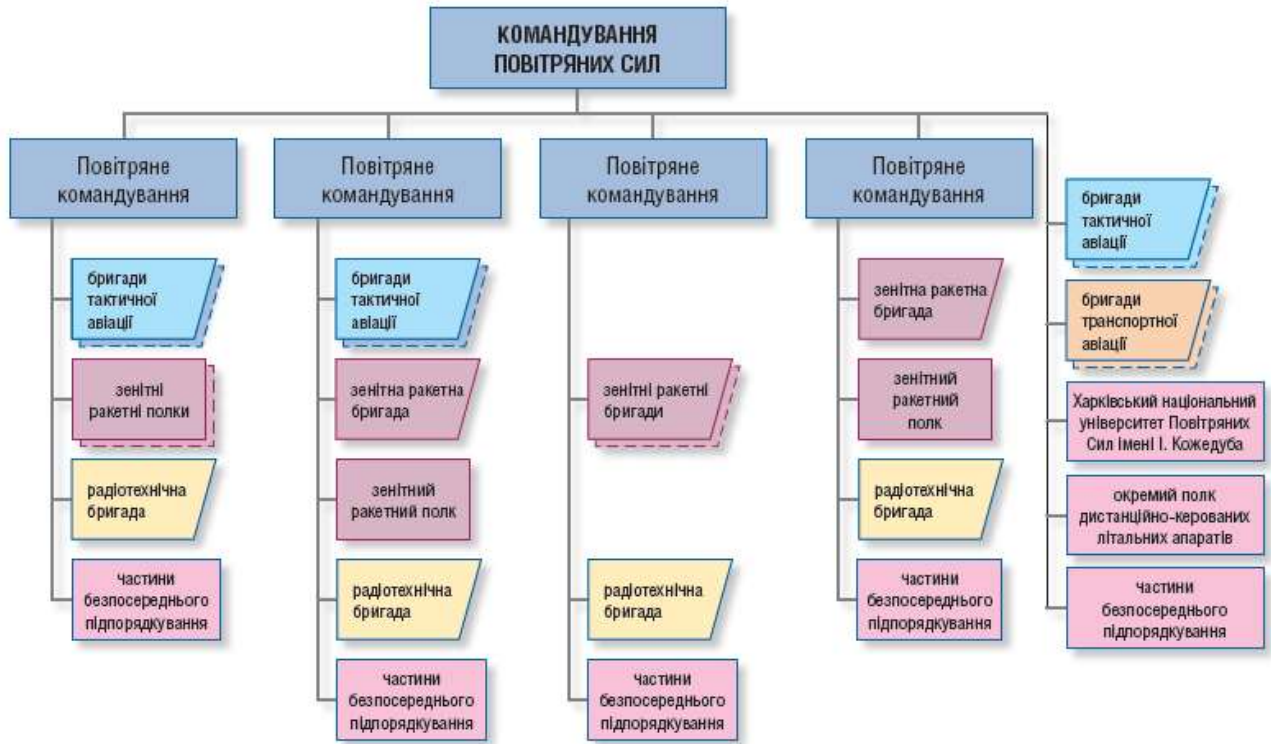

Рис. 4. Організаційна структура Повітряних Сил

Також до складу Повітряних Сил входять окремі військові частини і підрозділи спеціальних військ це – розвідувальні, інженерні, радіаційного, хімічного і бактеріологічного захисту, зв'язку, автоматизованих систем управління та радіотехнічного забезпечення, радіоелектронної боротьби, метеорологічного забезпечення, частини матеріально-технічного і медичного забезпечення та інші.

На озброєнні Повітряних Сил знаходяться літаки МіГ-29, Су-27, Су-25, Су-24, Су-24МР, Л-39, Іл-76, Ан-26, Ан-24, Ан-30, Ту-134, вертольоти Мі-8, Мі-9, зенітні ракетні комплекси С-300 та «Бук» різних модифікацій.

Підготовка фахівців для Повітряних Сил здійснюється в одному з провідних навчальних закладів Збройних Сил України — Харківському Національному університеті Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Бойові обслуги авіаційних, зенітних ракетних та радіотехнічних підрозділів несуть бойове чергування, здійснюють контроль за перельотами повітряних суден через державний кордон з семи країнами світу, зона відповідальності при цьому складає близько семи тисяч кілометрів повітряного кордону України.

Бомбардувальна авіація

Бомбардувальна авіація є основним ударним засобом Повітряних сил і призначена для ураження та знищення угруповань військ, авіації, флоту, зруйнування важливих воєнних, військово-промислових, енергетичних об'єктів у стратегічній і оперативній глибині за будь-яких погодних умов як вдень, так і вночі. На озброєнні має літаки Су-24М.

Штурмова авіація

Штурмова авіація є засобом авіаційної підтримки військ і призначена для ураження та знищення військ, наземних (морських) об'єктів переважно на

передньому краї у тактичній глибині, забезпечення безпосередньої підтримки бойових дій Сухопутних військ, Військово-морських сил та Повітряних сил. На озброєнні стоять літаки Су-25.

Винищувальна авіація

Винищувальна є одним з основних засобів боротьби з повітряним противником і призначена для ураження повітряних цілей (літаків, вертольотів, крилатих ракет), а також ураження наземних (морських) об'єктів, тобто завоювання переваги в повітрі, захисту території країни та забезпечення бойових дій інших родів авіації. На озброєнні має літаки Су-27 та МіГ-29.

Військово-транспортна авіація

Військово-транспортна авіація призначена для перекидання та десантування аеромобільних й повітряно-десантних підрозділів, повітряних перевезень військ і бойової техніки, доставки вантажів чи інших матеріальних засобів повітрям, евакуації поранених тощо. Має на озброєнні літаки Іл-76МД, Ан-70, Ан-24, Ан-26, вертольоти Мі-8МТ.

Розвідувальна авіація

Розвідувальна авіація призначена для ведення повітряної розвідки місцевості, погоди, наземних та морських об'єктів в оперативній та тактичній глибинах для забезпечення дій усіх видів Збройних сил. На озброєнні має два типи літаків (розвідувальні Су-24МР та аерофотозйомки Ан-30) та безпілотні засоби.

Протиповітряна оборона

Протиповітряна оборона призначена для прикриття військ від ударів противника з повітря у всіх видах бойових дій, при перегрупованні та розташуванні їх на місці. Сили протиповітряної оборони включають зенітно-ракетні комплекси, сотні ракет різної дальності, винищувальну авіацію, радіотехнічні війська, також сюди входять підрозділи радіоелектронної боротьби і спеціальні війська.

Станом на 2010 рік, зенітно-ракетні комплекси з радіусом враження до кількох сотень кілометрів створювали пересічні між собою зони і повністю захищали територію країни. Проте 30 жовтня 2014 року Україна відмовилась від єдиного комплексу дальньої дії С-200 через його моральну та фізичну застарілість. На озброєнні лишилися зенітно-ракетні комплекси меншого радіусу дії, що покривають окремі міста, промислові і стратегічні об'єкти – «Бук», «Оса», С-300 та С-300В.

Військово-Морські Сили

Україна – морська держава, і Військово-Морські Сили Збройних Сил України є основним інструментом її захисту з морського напрямку.

Військово-Морські Сили Збройних Сил України (слайд 36) призначені для стримування або відсічі у взаємодії з іншими видами Збройних Сил, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами збройної агресії проти України з моря та на приморських напрямках.

Організаційно Військово-Морські Сили Збройних Сил України включають Командування Військово-Морських Сил ЗС України, військово-

морські бази, надводні сили, морську авіацію, морську піхоту і артилерію, частини та підрозділи всебічного забезпечення, а також військові навчальні заклади (рис. 5, слайд 37, 38, 40).

Рис. 5. Організаційна структура та бойовий склад Військово-Морських Сил

Надводні сили

Надводні сили ВМС призначені для пошуку та знищення корабельних угруповань і підводних човнів противника, захисту пунктів базування і морських комунікацій, постановки мінних та сіткових загороджень, порушення морських комунікацій противника, участі у вогневій підтримці сухопутних військ на узбережжі, забезпечення висадки морських десантів, ведення розвідки та радіоелектронної боротьби, пошуку та рятування екіпажів літальних апаратів, надводних суден, підводних човнів, які зазнали аварії.

Надводні сили включають: дві бригади надводних кораблів, два дивізіони кораблів охорони і забезпечення, дивізіон пошуково-рятувальних суден. Флагманом Військово-Морських Сил ЗС України є фрегат «Гетьман Сагайдачний» (U130).

Наприкінці 2016 року надводна компонента флоту вперше за багато років поповнилась новими бойовими одиницями. До складу ВМС ЗС України включені два малі броньовані артилерійські катери (типу «Гюрза») «Аккерман» і «Бердянськ».

Протягом 2018 року до складу ВМС ЗС України включено ще чотири малі броньовані артилерійські катери (проекту 58155) «Нікополь», «Кременчук», «Лубни», «Вишгород».

23 квітня 2019 року на Київському суднобудівному підприємстві ПАТ «Завод «Кузня на Рибальському» проведено спуск першого середнього

розвідувального корабля, який збудовано для потреб Військово-Морських Сил ЗС України на замовлення оборонного відомства.

Призначення таких маневрених і швидкісних катерів — охорона пунктів базування та портів, річкових та морських комунікацій у межах територіального моря, захист судноплавства на прикордонних річках, участь у пошуково-рятувальних операціях, у боротьбі з піратством, незаконною міграцією та контрабандою.

Продовжується будівництво ще чотирьох катерів цієї серії та 2 десантно-штурмових катерів типу «Кентавр» проекту 58181 за державними контрактами, які укладені з Міністерством оборони України у 2016 році.

Морська авіація

Морська авіація організаційно зведена у морську авіаційну бригаду. Має на озброєнні літальні апарати наземного і корабельного базування та включає протичовнову, транспортну і пошуково-рятувальну компоненти.

Її основними завданнями є: вогнева підтримка дій сил (військ), ведення повітряної розвідки, транспортне забезпечення сил (військ), участь в аварійно-рятувальних та пошукових операціях.

Зпочатком російської агресії проти України морські льотчики морської авіаційної бригади мужніми та рішучими діями в складних умовах обстановки зуміли провести успішну операцію по евакуації із заблокованого російськими окупаційними військами аеродрому літаків та гелікоптерів на материкову частину України до міста Миколаїв. На даний час морські авіатори постійно підвищують власний рівень підготовки та нарощують бойові спроможності щодо виконання завдань за призначенням.

Морська піхота

Елітою національних Військово-Морських Сил є морська піхота.

Являє собою передові сили висадки, що призначений для дій у складі тактичних і оперативно-тактичних десантів, а також оборони пунктів базування ВМС, островів, ділянок узбережжя, портів, аеродромів та інших важливих об'єктів.

Морські піхотинці діють у тісній взаємодії з іншими родами Військово-Морських Сил ЗС України.

Після передислокації з Криму, «чорних беретів» було менше батальйону. У стислі терміни в нових місцях дислокації морські піхотинці відновили свої бойові спроможності. Сформовано повноцінну бригаду морської піхоти, створено новий окремий батальйон морської піхоти, який отримав постійну «прописку» під Одесою.

Артилерія

Артилерія Військово-Морських Сил ЗС України основним завданням має ураження надводних цілей противника в територіальному морі, вогневу підтримку дій морської піхоти на приморському напрямку. Має на озброєнні артилерійські комплекси та реактивні системи залпового вогню.

Флотські артилеристи з честю виконують завдання в зоні проведення антитерористичної операції, несуть бойове чергування з артилерійського прикриття визначених районів південних областей України.

Частини забезпечення

Структуру сил забезпечення флоту, його надійний тил, складають частини та установи оперативного, бойового, технічного і тилового забезпечення.

Флотські фахівці виконують ремонтні роботи на кораблях та суднах, проводять відновлення озброєння і військової техніки. Від рівня їх професійності залежить ефективність виконання завдань бойовими підрозділами.

Навчальні заклади

Система військово-морських навчальних закладів наразі включає: Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія», Військово-Морський ліцей, Навчальний центр Військово-Морських Сил ЗС України та Відділення військової підготовки Морехідного коледжу технічного флоту Національного університету «Одеська морська академія».

Десантно-штурмові війська

Десантно-штурмові війська Збройних Сил України (слайд 41) – це окремий рід військ Збройних Сил України, який *призначений* для вертикального охоплення противника та дій в його тилу.

Окремий рід військ – складова частина ЗС України, призначена для виконання властивих тільки їм завдань.

Десантно-штурмові війська спроможні швидко реагувати на різноманітні загрози та виклики, виконувати завдання за призначенням в умовах, що характеризуються високими маневреністю та автономністю дій.

Основними завданнями ДШВ визначені (слайд 42):

- порушення управління військами і роботи тилу противника;
- заборона планомірного використання резервів противником;
- боротьба з повітряними десантами і угрупованнями противника, що прорвалися;
- заняття і утримання важливих об'єктів (рубежів) з метою забезпечення безперешкодного і своєчасного оперативного розгортання військ (сил) у визначених операційних зонах (районах).

Крім основних завдань ДШВ можуть брати участь у: боротьбі з незаконними збройними формуваннями, міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, заходах щодо здійснення захисту життя і здоров'я громадян та об'єктів державної власності за межами України та виконувати інші завдання, визначені законами України.

Загальна структура Десантно-штурмових військ Збройних Сил України складається з десантно-штурмових, повітрянодесантної та аеромобільної бригад, навчального центру, частин та підрозділів забезпечення (рис. 6, слайд 43).

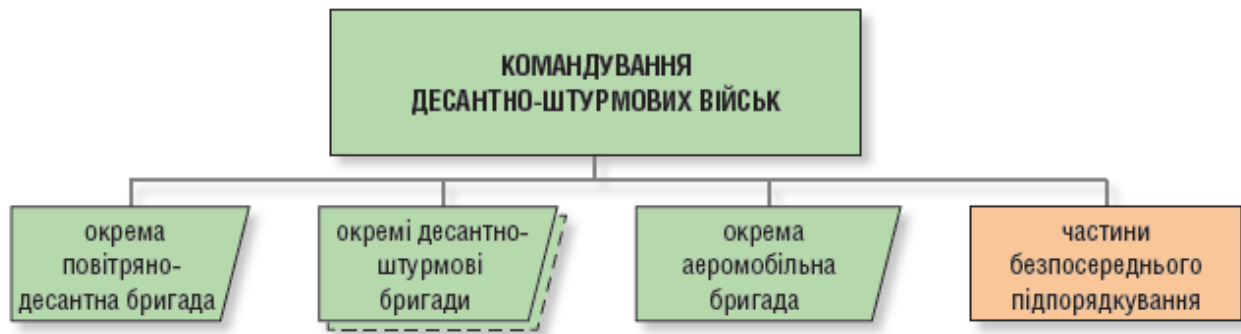

Рис 6. Організаційна структура Десантно-штурмових військ

Бронетанкова техніка: на озброєнні в десантно-штурмових, повітрянодесантній та аеромобільній бригадах Десантно-штурмових військ Збройних Сил України стоять бронетранспортери БТР-70, БТР-80; БТР-3Е1, БТР-3ДА бойові машини БМД-1; БМД-2; БМП-1; БМП-2; танки Т-80БВ, бронемашини КраЗ Спартан, інші зразки озброєння.

Артилерійське озброєння: на озброєнні артилерійських підрозділів військових частин Десантно-штурмових військ Збройних Сил України знаходяться самохідні гаубиці 2С1 «Гвоздика», 2С3 «Акація», самохідна гармата 2С9 «Нона», причіпна гаубиця Д-30, реактивна система залпового вогню БМ-21 «Град», 82-мм міномет 2Б-14 «Піднос», автоматичний міномет 2Б9 «Васильок», 120-мм міномет 2Б11, протитанкові ракетні комплекси «Стugna-П», «Фагот», «Конкурс» та «Штурм-С», рухомі пункти управління та інша техніка.

Озброєння ППО: на озброєнні підрозділів протиповітряної оборони Високомобільних десантних військ Збройних Сил України перебувають зенітні ракетні комплекси «Стріла-10», переносні зенітні ракетні комплекси «Ігла», зенітні артилерійські установки ЗУ 23-2, радіолокаційні станції та рухомі пункти управління.

Сили спеціальних операцій

Сили спеціальних операцій (слайд 44, 45) – це окремий рід сил, є складовою ЗСУ, який відповідно до Закону України “Про Збройні Сили України”, може залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом і піратством, заходів щодо здійснення захисту життя, здоров’я громадян та об’єктів (майна) державної власності за межами України, забезпечення їх безпеки та евакуації (повернення), посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні і континентального шельфу України та їх правового оформлення, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі чи у будь-якому місці, що знаходиться поза межами юрисдикції будь-якої держави, заходів щодо запобігання розповсюдженню зброї масового ураження, протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних

речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, надання військової допомоги іншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Загальна структура ССПО складається з військових частин спеціального призначення, інформаційно-психологічних операцій та забезпечення.

Рис 7. Організаційна структура високомобільних десантних (десантно-штурмових) військ

Історію будівництва Збройних Сил України можна поділити на ряд основних етапів: перший етап – формування основ Збройних Сил України (1991–1996 рр.); другий етап – подальше будівництво Збройних Сил України (1997–2000 рр.); третій етап – реформування Збройних Сил України (2001 – 2005 рр.); четвертий етап – розвиток Збройних Сил України (2006–2011 рр.). З 2012 по 2017 роки планувалося здійснити новий етап військової реформи – реформування і розвитку Збройних Сил України. Однак у зв’язку з агресією Російської Федерації виконання заходів даного етапу було зупинено.

Основою для глибоких трансформацій у сфері національної безпеки стали нові редакції Воєнної доктрини України та Стратегії національної безпеки України, схвалені у червні 2012 року. У розвиток їх положень Указом Президента України схвалений Стратегічний оборонний бюлетень України, розроблений за результатами оборонного огляду, що тривав з 2010 року, і який є концептуальним документом реформування і розвитку Збройних Сил, інших складових сил безпеки і оборони на довгострокову перспективу.

На підставі Стратегічного оборонного бюлетеня України Указом Президента України затверджена Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року, прийняття якої ознаменувало новий етап військової реформи. *Головною метою військової реформи є створення у короткі строки якісно нових Збройних Сил європейського типу, професійних та мобільних, добре оснащених та підготовлених, спроможних адекватно реагувати на сучасні загрози національній безпеці у воєнній сфері.*

Розвиток подій у 2014 році показав, що існує необхідність проведення докорінних змін у підходах до формування засад державної політики. Тому було відмінено позаблоковий статус України, зупинено виконання заходів Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року, як такої, що не відповідає сучасній воєнно-

політичній обстановці та не забезпечує спрямування наявних державних ресурсів на пріоритетні напрями розвитку Збройних Сил.

За результатами комплексного огляду сектору безпеки і оборони у 2015 році затверджено Стратегію національної безпеки України, нову редакцію Военної доктрини України та Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України. Вперше у своїй історії Україна визначила курс на європейську інтеграцію та наміри щодо вступу до НАТО, а головною загрозою та ймовірним воєнним противником оголошено Російську Федерацію.

Розроблено нову редакцію Стратегічного оборонного бюлетеня України, проведено його громадське обговорення. Підготовлено Державну цільову оборонну програму розвитку озброєння та військової техніки на період до 2020 року.

Затверджено військово-адміністративний поділ держави. Удосконалено систему управління Збройними Силами, сформовано Об'єднаний оперативний штаб. Доведено до логічного завершення створення окремого роду військ – Сил спеціальних операцій, сформовано Командування Сил спеціальних операцій. Удосконалено підготовку військ: до навчання українських військових були залучені інструктори з армій країн НАТО та Європейського Союзу. Загалом проведено понад 500 навчань.

Відповідно до Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» у 2015 році було розроблено нову оборонну політику, що гарантує національну безпеку і обороноздатність України та відновлення національного суверенітету на всій території держави. Вона включає в себе:

- Встановлення щорічних витрат на оборону та правоохоронну діяльність в розмірі до 5 % ВВП, в тому числі видатки на оборону — не менше 3 % ВВП. Централізація закупівель. Розроблення та сприяння прийняттю у новій редакції Закону України «Про державне оборонне замовлення»;
- Реформування всієї системи мобілізаційної підготовки та мобілізації України з урахуванням особливостей збройної агресії в сучасних умовах;
- Відновлення припинених важливих програм розробки перспективних зразків озброєння та військової техніки та затвердження нових програм у цій сфері;
- Перехід до нової функціональної структури Збройних Сил, серед іншого, з урахуванням критерію швидкості реагування на загрози та готовності до виконання завдань та оптимізація системи управління військами з урахуванням цих змін;
- Запровадження кластерного принципу ротації кадрів, перегляд кваліфікаційних вимог та забезпечення чіткого дотримання цих вимог і повна переатестація кадрів, водночас вирішальними мають бути не тільки професійні, а й особистісні якості людини;
- Повний перегляд системи розвідки — від розвідувальних комплектів частин до розвідувальних органів Міноборони;
- Затвердження нового військово-адміністративного поділу України. Відновлення військової інфраструктури, перегляд розташування місць постійної дислокації з'єднань та частин Збройних Сил;

- Поступовий перехід до стандартів НАТО (STANAG);
- Забезпечення функціональної оптимізації (скорочення дублюючих і зайвих структур);
- Виведення з підпорядкування Мінінфраструктури Держспецтрансслужби та включення її до складу Збройних Сил;
- Збільшення грошового утримання військовослужбовців шляхом підвищення посадових окладів та окладів за військовим званням. Підвищення престижу військової професії та мотивації на проходження військової служби;
- Реформування та оптимізація системи військової освіти з урахуванням кращих практик країн-членів НАТО, в тому числі реформування системи освіти, що надається на кафедрах військової підготовки цивільних вищих навчальних закладів;
- Оптимізація всіх систем та норм забезпечення, впровадження нових зразків озброєння та військової техніки, перегляд тактики і стратегії з урахуванням вимог сучасності.

Таким чином, будівництво Збройних Сил України в сучасних умовах є важливим інститутом держави і невід'ємним елемента її воєнної організації.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Збройні Сили України в своєму розвитку пройшли декілька етапів, в ході яких вони від величезної військової організації, яка мала на озброєнні ядерну зброю, пройшли шлях значного скорочення і реорганізації. На даний час вони вступили на новий етап розвитку. За цей період в них повинні статися значні кількісні і якісні зміни, спрямовані на те, що держава отримала нові Збройні Сили, які були б спроможні успішно вирішувати широке коло завдань щодо захисту національних інтересів України, зміцненню її авторитету на міжнародній арені.

Не виключається те, що за даний період почнеться новий етап розвитку Збройних Сил України, коли наша держава стане членом НАТО або ЄЕС, а можливо обох двох даних організацій разом.

Ви, як майбутні офіцери, повинні бути готовими до цих подій, добре оволодівати знаннями, вміннями і навичками, щоб кріпити обороноздатність України і з гідністю представляти її на міжнародному рівні.

Лекцію розробив
Старший викладач кафедри
загальновійськових дисциплін

Геннадій ЗМІВСЬКИЙ

Лекція обговорена і схвалена
на засіданні кафедри,
протокол № _____
від « _____ » _____ 20__ р.